

+ Pomhaj Bóh

Časopis ewangelskich Serbow

Budyšin, nowember 1988

11. číslo · ISSN 0032-4132 · Lětník 38

Bože słowo za nas

Znowa porodzeni na žiwu nadžiju

(1. Pětra 1,3–6)

Kónc cyrkwinskeho lěta nam to wujasnja; kćějace kwětki nalěto w zahrodkach a na lukach, chowane žně a před nami ležaca zyma pokazuja nam zachodnosć. Do tuteje słuša tež čłowjek. Lěto wob lěto přiběra naše žiwjenje. Cyła stwórba dožiwja, štož je Mose w 90. psalmje praji: „Naše žiwjenje traje sydomydesat lět, hdyž wysoko přińdže, je wosomydesat lět, a hdyž je krasne bylo, da je próca a křiwda bylo; přetož wone so ruče minje, jako bychmy přeč lećeli.“ Kajka surowa woprawdžitosć. Chcemy ju zawěrnó měč?

Dopomněmy so tuž na próstwu Mosa, ps. 90, 12: „Wuč nas wopomnić, zo dyrbymy wumřěć, zo bychmy mudri byli!“

Za to je hišće dalša wěrnosć w swj. pismje: „Je čłowjekam postajene, jónu wumřěć, potom pak je sudjenje“ (Heb. 9,27). Potom pak pokročuje čłowjeske žiwjenje. Na tym swj. pismo njedwěluje. Kak rjenje by było, hdy by so ze smjerću tu na zemi wšitko skónčilo.

Što zwostanje za nas nad wšěm zachodnym a nad smjerću? A što traje dale při wšej zachodnosći? Chcemy so za tym prašeć? Swj. pismo da nam wotmołwu.

Pětr pisa swój list na rozbrojenych cuzych. Při tym mjenuje krajiny, kiž su w džensnišej Turkowskej. Tohodla plaći list na nas džensnišich runje tak. Pětr pisa na ludźi, kotrychž je žiwy Bóh w Jězusu Chrystusu wobdarił. Na wobdarjenych pisa Pětr. A dže wo to, hač je žiwy Bóh nas w Jězusu Chrystusu móhł wobdarić, přetož jenož to ma wěčnu hódnotu. Jenož to, štož WÓN nam ze swojeho bohatstwa a swojeje dospołnosće přiřdžuluje, sćini z nas bohatych we wšej našej wobhosći. Kak wulkotnje je, zo započina Pětr swój list z chwalbu na Boha. Što pak wučinja tutu bohatosć?

1. Boža smilnosć
2. darjeny znowaporod
3. žiwa nadžija
4. kandidat być za namrěwstwo

Božu smilnosć je Pětr sam nazhonił. Po puću na Gethsemane rjekny jemu Jězus, zo Pětr jeho třikróć zaprěje, prjedy hač budže kapon spěwać. Pětr protestuje a znaje so tak malo. Nětk stanje so něšto, štož sam njechaše. Po Jězusowym zrowastanjenju džěla Pětr zaso w rybarstwie. Jězus přińdže a njeporokuje jemu jeho wulke rěče. Třikróć praša so Pětra: „Lubuješ mje?“ To je tež rozsudne prašenje na nas. Wone pokazuje tež wšu Jězusowu miłosć. Pětr wotmołwi cyle skromnje: „Haj, Knježe, ty wěš, zo će lubuju.“ Spočatk našeje wěry steji tuž pod znamjenjom Božeje miłosće. „Toho, kiž přińdže, ja njewustorču“ (Jana 6,37). Tute durje steja hišće džens wotewrjene.

Ludžo, na kotrychž bě Pětr listy pisał, buchu wobdarjeni ze znowaporodom. W Janje 3 rozprawja so, kak přińdže

Foto:
Mihanec

Nikodemus, starši z farizejow, w nocy k Jězusej. Nikodemus dyrbi sej rjec dać, zo ma so znowa porodzić, hewak njemóže Bože kralestwo widjeć. Wostanje-li tajki, kajkiž je, je zhubjeny. Jenož w znowaporodže smě so wobdzělić na Božim kralestwje. Što je znowaporod: změna knjejistwa. Čłowjek steji wot přirody sem pod smjertnej mocu hrěcha a z tym sluzi čertej. Při znowaporodže přewozmjé JÉZUS knjejistwo a wjednistwo. Přepodaj jemu žiwjenje, tak kaž so to mnozy před tobu hižo činili.

Žiwa nadžija runa so předwjeselu. Z kelko nadžiju nastupimy kóždy nowy džen a dožiwimy spjeljenje abo zjebanje. Kelko krótkodobnych nadžijow a kelko mrtwych nadžijow je na swěće. Jězus dawa wjeselo, wjeselo, kiž njezańdže, tuž pyta jeho džens, prjedy hač přepozdže je.

Přez Božu smilnosć, darjeny znowaporod a žiwu nadžiju smy naslědnicy namrěwstwa, kotrež je nam schowane w njebjesach. Namrěwstwo je njezachodne – stajnje trajne, njewoblakowane – čiste a njemazane a njezwjadnjene – wone wostanje w swojej rjansosći a krasnosći. Kajke to namrěwstwo!

Zawdawak za nje je w zrowastanjenju Jězusa Chrystusa z mrtwych. Tutón dar Boži njeje wotwisny wot wonkowych wobstejnoscow abo našeho začuća; wón tež njeje wotwisny wot zboža a strowoty abo našeho zrozumjenjenja.

Ze swojeho žiwjenja rozprawješe nam žona: Běch rebelka, padušnica, pijach a bjerjeh sylne drogi, lamach mandželstwo a běch swojowólna, zabłudžena žónska. Potom rěčeše Jan 3,16 ke mni a da mi do žiwjenja Chrystusa. Zjenje njeběch wědžala, zo je tajke zbožo na zemi. Klaus Horn

Marijina a Marćina cyrkej w Budyšinje

Dwaj datumaj skedzbnitej w l. 1988 nas na Marijinu a Marćinu cyrkej: Dnja 2. junija před 10 lětami woswjećić so po wobšěrných wobnowjenskich džělach tutaj cyrkej znowa a dnja 31. oktobra před 100 lětami položi so jeje zakladny kamjeń. Jeje předchadnica – w l. 1382 naspomnjena Marije-Marćina cyrkej – steješe jako cyrkej najstaršeho Budyškeho spitala pódla katolskeje cyrkwyje. Našeje lubeje knjeni při Kamjeńtnej hasy a so w l. 1899 wottorha. Twarske město za nowu cyrkej přewostaji rada města darmotnje. 1. adwenta 1890 woswjećić so potom cyrkej, kiž skića 1 200 wosobam rum. Twarske kóšty wučinjachu 360 457,35 hr. Na mjeno cyrkwyje dopomina wobraz nad hłownym portalam: Marija slucha na Knjeza Chrystusa, mjeztym zo so Marta wo njeho stara (Luk. 10,38–42).

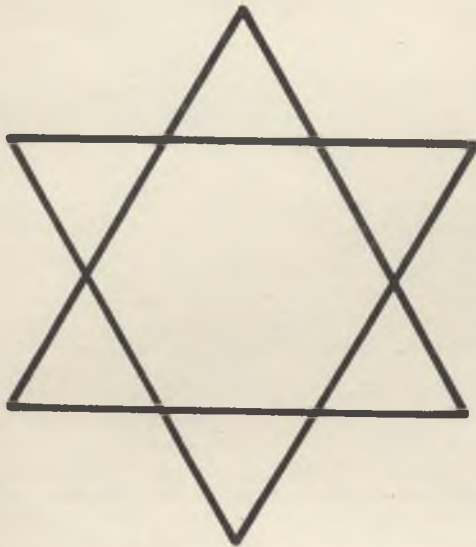
Wójske podawki načiniču našej cyrkwy hišće w l. 1945 wulke škody na

wěži, třěše a na woknach, kiž so najprjedy jenož najnužnišo wotstronichu. W l. 1961 wot cyrkwinskeho předstejicerstwa wobzamknjena zběranska akcija zmóžni započatk wobnowjenskich džěłow. We woltarnišću zasadžichu so město skóncowanych woknow nowe. W srjednym woknje widžimy Chrystusa, kotremuž stej wětrik a morjo poslušnej a kiž wopokazuje so „we wšěch wichorach a nuzach“ swojei wosadže jako knjež. W lěwym woknje předstaja so sluchaca a wozjewjaca, Bože wotkazanje přijimowaca a ze swojim spěwanjom a hraćom chwalaca wosada. Prawe wokno pokazuje najwšelakoriše sluzby, kotrež Chrystus wot swojeje wosady wočakuje (Mat. 25,40).

Dnja 13. nowembra 1972 zawinowachu orkanojte wichory na wěži a třěše wulke škody. Budyscy krosnowarjo přewjedzechu přenje zawěscenske džěla. Nowe wichorowe škody nastachu 1974 a nuzowachu cyrkwinske předstejicerstwo k jednanju. Dokelž njeprizwoliču wotpowědne městna nimo molo-

wanskich džělow žane twarske kapacity, dyrbjachu so wšitke džěla w poswjatowym džěle přewjesć (zaróštowanje, wobbiere wěže a třěchi z deskami, kryće z koporom a šćěpjelom, zamazanje murjow). Twarske kóšty wučinichu 509 728,97 hr. Na darach nahromadži wosada 374 046,35 hr. Njewobličene wostachu tysacy darmotnych džělowych hodžin wosadnych. Wobnowjenje zakonči so ze zatwarom nowych Eulec pišćelow, za kotrež so znowa pjenjezy hromadžachu.

Na wšo to dopominatej nas džens na spočatku naspomnjenej datumaj.

Za naše dźěci

Nowember 1938 — „Kristalowa noc“

„Kristalowa noc“ — kak rjane tute mjeno je. Mōhli při tym sonić wo nocy kaž w bajce: Wšudže so swětło zyboli, ludžo su na dróhach, wjesela so, rejuja, su zbožowni, wšo so swěći w pisanych barbach, wotdaloka je slyšeć rjana hudźba — tajka by mōhla być noc, kiž je rjana kaž kristal. Ale „Kristalowa noc“ njebě noc zboža, swětla a wjesela. Wona běše noc surowosće, čerpjenjow a sylzow.

W tutej nocy w nowembrje 1938 měrjachu so syly ludži na Židow. We wšěch městach Němskeje běchu tute syly po puću w brunych uniformach, z gumijowymi retlemi a z pistolemi. Rozbiwachu škleńcy wukładnych woknow židowskich wobchodow, rozmjětachu, rozbiachu a rozteptachu wšo, štož tam namakachu. Ničo w tutej wobchodach cyłe njewostajichu. Židow nadpadnychu w jich bydlenjach, honjachu jich z domow na dróh, storkachu a bijachu do nich, někotrych tež zabichu. Wobchadźachu z mužemi, žonami a tež z dźěćimi hōrje hač ze skotom. W bydlenjach Židow zachadźachu kaž w jich wobchodach, rozbiču wšo, štož jim do rukow přińdže. 20 000 Židow w tutej nocy do jastwow wotwjezechu. Měrjachu so tež na židowske Bože domy, na synagogi. Zadobychu so do nich, rozbiwachu wokna, rozteptachu swjate pisma, zničichu drohotnosće. Skōnčnje sy-

nagogi zapalichu, a žana wohnjowa wobora njesmědžeše woheń hašeć. W krótkich hodžinach so 300 synagogow dopoľnje zničili.

To bě „Kristalowa noc“ w nowembrje 1938 w Němskej.

A „Kristalowa noc“ bě jenož započatku surowosće přećiwu Židam. Bōrže so jim wšitko zakaza, tak zo njemōžachu woprawdže hižo kaž čłowjekojo žiwi być. Židowska žona so dopomina:

„Hdyž bydlenje wopušećichmy, dyrbjachmy na drastach přišitu žoťtu hwězdu nosyć. Na durjach bydlenja namolowachu tež tajku hwězdu a napisachu „JUDE“. Njemějachmy žadyn zwisk ze swětom, telefony a radija dyrbjachmy wotedać, njesmědžachmy so ani mjez sobu wopytować. K jědži jenož mało dōstawachmy. Mějachmy wosebite kartki, na kotrež smědžachmy sej něšto k jědži kupić. Rybu, mjaso a tamne wažne jědže docyla njedōstawachmy. Njesmědžachmy na džěto chodźić. Njesmědžachmy w tramwajkami, busami a čahami jězdźić. Njesmědžachmy chodźić do džiwadłow, kinow, bibliotekow, muzejow, parkow. Wšo bě nam zakazane.“

A čehodla to wšitko? Jenož dokelž běchu to Židža. A Židža, tak prajachu, njejsu čłowjekojo.

Šěsć milionow Židow su tute surowosće dyrbjeli ze swojim žiwjenjom zaplaćić.

Šěsć milionow Židow!

To ženje njesměmy zabyć!

T. M.

Přichod přez zawrót

bě heslo swjedenja „100 lět“ Ewangelske cyrkwinske Gnadawske hibanje w NDR, kiž so w 5 městach wotměwaše. Krajny zwjazk Krajnocyrkwinskeho zjednoćenstwa — najwjetše lajske hibanje we wobłuku ewangelsko-lutherskeje cyrkwy Sakskeje — bě přeprósyl 5. junija do Schwarzenberga. Wjace hač 12 000 křesćanow z wobwodow Drježdžany, Karl-Marx-Stadt a Lipsk kaž tež mnozy hosćo z tu- a wukraja běchu so na puć podali, zo bychu na tutym wosebitym dnju pod hołym njebjom na Bože słowo sluchali, w spěwach a z hudźbu Boha chwalili. Započatk bě w 9 hodž. swjedenjska Boža služba. Předowanje měješe wyši krajnocyrkwinski rada F. Ihmels, Drježdžany. Dalši řečníci a postrowy sčehowachu: mjez druhim wot wěrjacych bratrow a sotrow z ČSSR, Danskeje, Japanskeje, Mikroneziskeje, Norwěskeje, Rakuskeje, Šwicarskeje atd. Mlōdži křesćenjo z Močambiquea zaspěwachu někotre kěrľuše. Popođnju skonči jubilejna Boža služba swjedenžem.

100 lět ewangelske lajske hibanje. Kōrjenj tohuto hibanja saha hač do časa Spenera, A. H. Francka a Zinzendorfa. Posoljo wopytachu wěrjacych, čitachu z nimi w bibliji, přemyslowachu, što ma Bože słowo kōždemu rjec, modlachu so a pěstowachu zhromadnosć. W našej Łužicy bě žōrľo w Ochranowskim bratrowstwje. Najsylniši wliw měješe Württembergska, a ewangelisća (posoljo) pućowachu po němskich krajach. Bjez wabjenja nastachu samo wot so zhromadnosće — małe skupiny bjez organizacije. Profesor za praktisku teologiju w Bonnje, Theodor Christlieb, začu wěste njedostatki a přeprósyl k 1. zhro-

madnej konferency do maľeho městačka Bratrowskeje wosady „Gnadau“/Schönebeck při Łobju. Swjatki 1. 1888 zhromadži so 68 teologow a 74 lajkow. Po tutej konferency přidružichu so někotre zjednoćenstwa w Sakskej, wosebje w Rudnych horach. Woni su hač do džensnišeho najaktiwniši. Tež w našej Łužicy nastawachu skupiny, kiž sej bibliske hodžiny žadachu. W džensnišim času staraja so předarjo — němsce rěkaja „Gemeinschaftspfleger“ — wo bibliske hodžiny. Jich zaměr je: bratrowstwo a bratrowska služba we wěrje. Prof. Christlieb měješe tutu zasadu: My Gnadawscy chcemy być w cyrkwi, hdyž je možno z cyrkwy, ale nic pod cyrkwy.

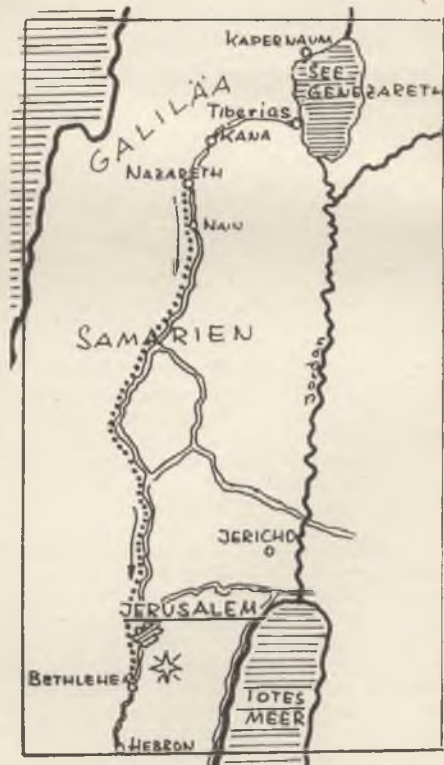
Na započatku běchu to woprawdže lajkjo bjez wukublanja, kiž so z wulkej lubosću do džěla dachu. Časy so mēnjachu, a džens kubľaja so předarjo na přiľkad w NDR w Moritzburgu, we Falkenbergu/Mark (so mjenuje „Gnadauer Bibelschule“), w Paulinumje a w Berlinje.

We wobłuku Gnadawskeho zjednoćenstwa su hač do džensnišeho mužojo a žony (bratřa a sotry) hustodosć čestnohamtsce w službje, poskića Bože słowo w bibliskich hodžinach a na ewangelskich zhromadžiznach atd. Njeje wšo přeco teologisce wufilowane, a tola Bože słowo skutkuje.

Symješka so wusywaja, a Bōh žohnuje tež w našim času tute hibanje Krajnocyrkwinskeho zjednoćenstwa.

Přispomnjeno

Što mamy wot toho, zo kemši chodźimy? Tak so mje druhdy něchtō praša, a to nic jenož pačerske džěci. Chcu tu spytać, na tute prašenje wotmoľwić.

Na Božej službje so nam Bože słowo připowěda. Bože słowo pak nam dawa Boží duch.

Na Božej službje so připowěda wodawanje hrěchow „tym, kotřiž swoje hrěchi wutrobne wobžaruja, do Jezom Chrysta wěrja a su sej chutnje předezwali z pomocu Boha, swjateho Ducha, swoje hrěšne žiwjenje polěpšić“. Přez wodawanje hrěchow pak dōstanjemy měř z Bohom.

Na kóncu Božeje služby so nam požohnowanje podawa. Z tym dóstanjemy měr wot Boha.

Potajkim so nam na Božej službje Boží duch, měr z Bohom a móć wot Boha podawa. To móžemy sobu do našeho wšédneho žiwjenja wzać a tam dale dać. Tak ma Boža služba wuznam za naše wšédne žiwjenje. Čehodla pak potom tak mało na Božu službu chodžimy? Njeličimy wjac z tym, zo wobdarjeni so z njeje wróćimy? S. Albert

Spominajće na svojich wučerjow – na svojich prjedownikow

Slédžimy w serbskim biografiskim słowniku a namakamy mjeno Jurij Žur (Georg Juhr). Zhonimy, zo so wón 10. 9. 1788 w Židžinom pola Wojerec narodži. (W časopisu Lužica naspomni Ota Wićaz lěto 1787 jako lěto narodźenja.) Běše syn chudeju staršeju. Dokelž bě wobdarjeni, zmóžni so jemu, Budyški gymnazij wopytać. Hižo jako młodźenc na gymnaziju bě znaty jako Serb, kiž swój lud z cyłej wutrobu lubowaše. Sam bě jara skromny, žiwješe so najhusćišo z wodu a suchim chlébom, njechaše nikoho wobćežować. Z pilnosću studowaše wón serbske narěče, wuknješe słowjanske rěče, přirunowaše je mjez sobu a džělaše na serbskim słowniku. Wón chcyše dopokazać, zo su Serbjka runje tak zdžělani kaž Němcy.

Wokoło l. 1807 studowaše w Lipsku. 1808 wěnowaše so pedagogice. Wosebje so zajimowaše za wuwučowansku metodu Pestalozzija. Chcyše wobstejnosć šulstwa we Lužicy polěpšić. Krótki čas bě pomocny wučer w Žitawje. Wot tam powolaču jeho w l. 1810 jako wučerja za chude džěci do Budyšina. Skutkowaše w duchu Pestalozzija z najwjetšej wustojnosću. Wón měješe wosebity dar, z džěćimi wobchadźeć, tak zo mějachu bohaći měšćenjo přece, zo bychu so jich džěci tež w šuli chudych pola J. Žura kubłali. Dołho njetraješe, a šula so zawrě. Napoleonska wójna 1813 tež Lužicu njepřelutowa. Rusojo wobsadźichu Budyšin a šulu trjebachu jako lacaret. Jurij Žur pomhaše lékarjam a hladaše chorych. Přez swój słowjanski rěčny dar wužiwaše z chorými jich mačernu rěč. Wjele wojakow a tež domoródných zemrě na natykowacu chorosć, kotruž běchu cuzy sobu přinjesli. Při tutym džěle w lacareće so tež Jurij Žur natykny a jako 26lětny zemrě 20. 6. 1813. Z wulkej česću so pochowa.

Lěto 1948 a ewangelscy Serbj

Lětotki dołho, wot počatka cyrkwy we Lužicy, slujeja Serbj do němskich cyrkwinskih organizacijow, dokelž běchu přesłabi, sej wutworić jednu serbsku cyrkwinsku organizaciju. W svojich němskich cyrkwach su so Serbj najbóle tak někak čerpjeli, husto pak tež potłóčowali, jenož hdys a hdys so w skromnej měrje spěchowali. W dwacetych lětach našeho lětotka zrodži so ideja cyrkwinskeje awtonomije za Serbow. Najwuraznišo žadachu sej ju ewangelscy Serbj we wobłuku sakskeje cyrkwy. „Serbski superintendent“ běše hesło tutych přecowanjow, kotrež pak so jenož tak daleko spjelnichu, zo dóstachu woni w léce 1926 svojeho wšého fararja, kotryž běše zdobom za-

Nowemberski pogrom 1938

„Ze wšěch nadawkow, kotrež nam zakon praweje měry kaza, je drje tónle najćeši: tak daleko zabyć móć, zo zamóžemy hišće žiwi być, a tola so tak daleko dopominać, zo póstanstwo přetratuje hróžby njezhubimy.“ (Ludwig Strauss)

Hišće su žiwi rowjenkojo. Hišće smy to snano my sami. Hišće rěči čłowjeska nazhonitosć z njeposrédneho sobodožiwjenja wonych dnjow. Tu a tam su hišće žiwi židowscy wobydlerjo, kiž su hróžbu přetráli. Přestapjenosć najwjacorych wupraja so zředka mjez nami. Nichtó rady wo wonych podawkach w křesćanskich wosadach njerěči. Tak bě to poprawom wot počatka sem. Přewinny so, tež hdy by to při tym kruch wuznaća swojskeje winy bylo.

Pisar tutych rjadkow bě tehdom 11 lět a chodžeše do małeje wjesneje šule. Šuli naprečo steješe wozjewjenska tafla, na kotruž wupowěsny so prawidlownje „Der Stürmer“, tehdomniše šćuwanske łopjeno Juliusa Streichera přečiwo Židam. „Židža su naše njezbožo, mjenjehódna rasa.“ Kak husto smy jako džěci před nim stali a žadlawe mjezwoča, kiž běchu karikaturska tuteje nowiny wo Židach molowali, sej wobhladali, bjez kritiki a naprečiwnjenja, skerje z posměwkom. W rozmołwje ze staršimaj doma so snadž hišće wujasni, zo su tež dobri Židža, tola zamjelčmy to radšo, z toho nastanje jenož mjerzanje, w našim padže z wučerjemi.

W l. 1939 dariaštaj mi staršej leksikon „Schlag nach“, hódnotne hesla ze wšěch woblukow. W nim namakach tež mjena nošerjow Nobelowego myta wot 1901 do 1936 (bjez mjenow nošerjow měroweho Nobelowego myta). Dokelž běchu kóždoh židowskeho wučenca jako takjeho woznamjenili, nalichich tehdom: Wot 140 nošerjow Nobelowego myta běchu 17 židowskeho pochada, to je něšto wjac hač 12%! Tajki mały lud a telko wučencow! Tež 12lětny dyrbjach dopóznać, zo hesło wo mjenjehódnej rasy njetrjechi.

9. nowembra 1938 bě kaž tehdy kóžde lěto róčnica Mnichowskeho njeporadźeného pučowego pospyta 1923, tola róčnica w tutym léce dósta wosebity woznam dla atentata młodostneho na póstanstwoweho radźićela van Rath w Parisu. W šuli předstajichu cyłu skaženosć „židowskeho wopločka“ nam šulerjam.

Štwórtk, 10. nowembra, njemějachmy šulu, a běchu nam prajili, zo mamy do

Wjelečina jěć, tam wotměje so jutře zjawna demonstracija přečiwo Židam.

Naša mać zadžěwa nam bratram a sotram z kategoriskim: Tam njepojědžeće, wobdžělnistwo na pogromje přečiwo Židam we Wjelečinje. Přichodny džen powědachu towaršojo w rjadowni, što bě so stało. Běchu mału tkalcownju za hadrješća knjeni Joachimsthaloweje rozbiwali, wotwjedžeču ju a jeje we wójnje čěžko zbrašeneho bratra z namocu ze zarjadniskich rumnosćow, plistowachu jeju hroznje a sadžichu jeju potom na rěblowany wozyčk, dokelž nošeše bratr kn. Joachimsthaloweje protezu. Ridrujo wjezechu jeju, wobdateju wot hewrjekacych a naškaranych SA-muži a hitlerowskeje młodžiny, po Wjelečinje. Schroblichu so samo, to fotografawać: bratra a sotru na wozyčku a wokoło njeju hanjacy a so šćěrjacy Wjelečenjo. Tuta fotografija jako dokument je hišće. Mam so ja wobhladniwosći a přistojnosći našeje mačerje džakować, zo njeje moje mjezwoča na tutym wobrazu?

Wujojo a čety z Budyšina wědzachu hižo před lětami rozprawjeć, kak su židowske wobchody wobsydnyka měnili. Woni su dyrbjeli napol darmo swój wobchod „ariskim“ kupcam přewostajić a běchu, dalekož přichod přewidzachu, Němsku wopuščili.

10. nowembra 1938 powučichu so tež posledni z nich, kiž bydlachu w měsće. Ze zwónčkami wučerichu jich z chěžow a honjachu jich sydom hodžin překi a podlu po měsće. Při hasach stejachu člonoj NS-formacijow a našćuwani měšćenjo, kiž jich hanjachu a wusměšowachu. Wokoło šije běchu jim napisma Žid powěsnyli, Juda verrecke! jim přiwolaču, napluwachu jich a mjetachu z kamjenjemi do nich. Na Žitnych wikach (Naměsto Čerwjeneje armeje) dyrbjach Židža klečawki činić. Při Garbarskich wrotach chcychu jich najradšo do Sprjewje storčić. Jich bydlenja zapusćichu, wobchody wurubichu, synagogu rumnosć zničichu.

W procesu po wójnje rozprawjachu akteroj tuteje makaberneje činohry, zo bě to zaměrna a planowana akcija była runje tak kaž po cyłej Němskej.

To wšitko sta so před 50 lětami. Snano su ludžo, kiž měnja, za čo wukramosćić tajke žalostne stawizny. Tych, kotřiž su tole dožiwi, njech to stara, nas młodšich hižo nic. Jim bych chcył znapečiwić: Na pomniku w Hiroshimje je napisane: „Spice w měrje — to so njewospjetuje.“ Je tuta sada takle praw? W našim wědomju njech takle rěka: Stražujće njeměrní — hewak so tole wospjetuje.

stupjer němskeho superintendenta w Budyšinje.

Po druhej swětowej wójnje so žadanje za cyrkwinskej awtonomiju Serbow znowa postaji, zwjazane z přecom za podpěru serbskeho wosadneho žiwjenja přez cyrkwinske wjednistwa w Drježdžanach, Zhorjelcu a Berlinje. Rozsudny datum za ewangelskich Serbow je srjeda, 26. meja 1948, dokelž bě so na tutym dnju zešo „Serbski ewangelski cyrkwinski zléť“ w Bukcach, kotryž džensa ličmy jako 2. serbski cyrkwinski džen. Bě to nahladna zhromadžina, kotraž so w tamnišim Božim domje zeńdže, byrnež móho to wjac wosadnych być, kaž to zwěsći rozprawjer „Noweje doby“. Wuznam dnja spóznamy tež z toho, zo so wobdžělichu sakski krajny biskop dr. Hahn a wyši cyrkwinski rada Knospe kaž tež tehdyši

předsyda Domowiny, ministerialny rada Pawoł Nedo.

Farar Černik z Wojerec přirunowaše w swoim předowanju wosud serbskeho naroda z martraskim pučom židowskeho luda. Praješe, zo budže lud žiwy, dołhož přewjedže Boží zakon, to rěka, zo haji swoju narodnosć. Hišće na kěmšach wozjewi krajny biskop dr. Hahn, zo so zarjaduje serbska superintendtura w Budyšinje. Tola z tym njeběchu hišće wšitke serbske žadanja spjeljene.

Farar Mjerwa přeješe sej w mjenje Serbskeje duchowneje konferency „wosebite zhromadženstwo wšitkich serbskich wosadow cyłej Hornjeje a Delnjeje Lužicy“. Druzy rěčnicy pokazachu na zdžěla katastrofalne zastaranje serbskich wěrnych a žadachu, zo maja so serbscy lajscy předarjo wukublać a jako diakonjo přistajić, zo by so wot-

pomhało njedostatkej serbskich duchownych. Tež zapřiće serbskeho luda do cyrkwinskih modlitwow so přeješe. Skónčnje postany tež Pawo! Nedo, kotryž wuzběhny, zo tu njerěči jako oficialny zastupnik Domowiny abo knježerstwa (Serbskeho zarjada), ale jako ewangelski Serb. Z mócnymi słowami podpěraše w dlěšej narěči wutworjenje zjednoćenstwa serbskich wosadow, nic serbskeje ewangelskeje cyrkwy, ale instancy, kiž by rjadowała serbske ewangelske žiwjenje. „Cyrkej pak dyrbi rozpominac, zo wotnarodjenje woznamjenja wotkřesćanizowanje“, rěka w rozprawje wo jeho narěči.

K wulkim rozestajenjam dowjedže přinošk Chwaćanskeho fararja Reinišča, kotryž wustupowaše „ze znatej frazu wo samoródnym wotemřewanju serbskeje rěče“, z čimž chceje potwjerdić zbytnosć serbskich kemšow. „Jeho słowa wuwabichu njesměrnu rozhorjenosć přitomnych, kiž by so drje hišće wuraznišo zjewiła, njeby-li so zjězd wotměl w Božim domje.“ Skónčnje přilubi biskop dr. Hahn, zo chce serbske žadanja hromadže z cyrkwinskim zarjadnistwom Braniborskeje a „Šlezyskeje“ rozpominac a je zastupować, mjeztym zo so wyši cyrkwinski rada Knospe chětro njekonkretnje wupraji.

4. januara 1949 wobzamkny so cyrkwinski zakon wo wutworjenju Serbskeho wosadneho zwjazka a založenju Serbskeje superintendenty. Schwale-

nje „Serbskeho zakonja“ dnja 23. 3. 1948 njebě tež na cyrkwinske wjednistwo w Drježdžanach bjez wliwa wostało, Pawo! Nedowe słowa w Bukecach kaž tež cyle zjězd běchu swój zaměr spjelnili. Tola nic cyle. Zakon plačeše jenož za saksku krajinu cyrkej, za „Prusku“ njebě so nič dopěło. Cyłoserbski wosadny zwjazk hač do džensnišeho nima my, a tež projekt přistajenja lajskich předarjow so njeje zwoprawdził. Spěchowanje serbskeho wosadneho žiwjenja běše we wšelakich cyrkwjach tež jara wšelake, haj zdžela je so wone na příklad w Braniborskej cyrkwi chětro haćilo tež po léce 1948.

Tola směmy jako ewangelscy Serbja z wuslědkami léta 1948 tak někak spokojom być. Dóstachmy w Sakskej cyrkwinski awtonomiju a zawěsći so nam wěsta podpěra přez cyrkwinske wjednistwo. Ze Sakskeje pak móžachu wuchadžeć a hišće wuchadžeja cyrkwinske aktiwity na serbskim polu hač do Delnjeje Łužicy. Mjeztym su tež cyrkwinske wjednistwa w Zhorjelcu a Berlinje přihłosowali skutkowanju serbskeho superintendenta w swojimaj cyrkwjomaj, z čimž je so znajmjeńša indirektnje spjelnilo jedne žadanje Bukećanskeho zléta 1948: te za cyłoserbskej ewangelskej instituciji. A takle widžane smy my ewangelscy Serbja w léce 1948 sej tošto wudobyli, wjace hač smy hdy do toho měli. Jan Malink

Düringec blidanja w Šerachowje je so wo wonkownosć postarala a z tym rjemjeslniski mišterski wukon stworiła. Byrgle same pak pochadžeja z ludoweho zawoda Eule w Budyšinje. Hižo předchadžeće bě w l. 1893 založer tuteje firmy, Hermann Eule, stworił. Jeho žona pochadžeše z Hodźija, a swojbne tradicije su so z tym do džensnišeho dnja wuchowali.

Nowe byrgle wotpowěduja wězo džensnišim zwukowym předstawam, při wšem pak wužiwanju so tež registry ze starych, kiž běchu so derje zdžerželi. Jedyn ze starych registrow je žadnostka, kiž je Eulec firma jenož jónu abo dwójce do byrglow zatwariła. Mjeztym je so rjanosć zwuka na někotrych derje wopytanych koncertach wotwjerdžila, a organisac z wulkej zamóžnosću wobkručeja tohorunja, kak jara so jim byrgle spodobaja.

Wosebity wjeršk w zarjadowanjach bě byrglowy koncert z Tomašom Žurom, organistom při katedrali swj. Jadwigi w Berlinje, jeho žonu Mechthild a z nimaj spěčelenymaj mandželskimaj ze ZRN dnja 13. awgusta. Tomaš Žur pochadža z Baćonja a je serbski katolik. Jeho mać bě do lońšeho šulskeho léta wučerka, a mnozy naši wosadni su jeje prjedawši šulerjo. Wona rozžohnowa so takrjec z koncertom swojeho syna wot aktiwneje šulskeje služby. P.

POWĚŚCI

Danski cyrkwinski jubilej w Flensburgu

Njedželu, 21. awgusta, swjećeše danška wosada we Flensburgu swój 400lětny jubilej. Wjeršk swjatočnosćow běchu swjedženske kemše w cyrkwi swj. Ducha, hđež wotměchu so w l. 1588 přenje Bože služby w danskej rěči.

Cyrkej swj. Ducha, natwarjena w léce 1386, bě kaž wšitke druge cyrkwy do reformacije katolska cyrkej, a rěč w cyrkwi bě laćonska. Hakle w l. 1588 dobychu danske rěčaceho fararja za wosadu swj. Ducha. To bě prjedawši wučer Flensburgskeje laćonskeje šule Simon Karstens. Do toho bě cyrkej někotre léta próždna stała, a rozpominachu hižo, ju wotrohać.

Danska wosada w Flensburgu wobhladuje tohodla léto 1588 jako léto swojeho založenja. Džensa je pjeć jednotliwych danskich wosadow w tutym namjeznym měsće.

Na swjedženskich kemšach přédowaše prezident „Dansk Kirke i Udlandet“ biskop J. W. Jacobsen z Viborga. Nowy danski cyrkwinski minister, Torben Rechendorff, bě přitomny. Wón zwjazza to ze swojim přenim wopytom pola „Dansk Kirke i Sydslesvig“.

W džělnym kraju Šleswigskej skutkuje tuchwilu 24 danskich fararjow, mjez nimi pjeć žonow. Za Flensburgskej měšćanskej džělej Weiche a Rude zarjadowa so nowe zastojnstwo, kiž wobsadzi 36lětna fararka Elsebeth Hviid Villadsen. Njedželu, 14. awgusta, zapokaza so wona do noweho zastojnstwa. Elsebeth Hviid Villadsen zastupowaše hižo léto w Flensburgskej wosadze swj. Hansa fararja Mortena Mortensena, hdyž tutón w Bangladeshu skutkowaše.

Biblija w 1 884 rěčach

Wot přenjeho čišća biblije w léce 1455 bu „kniha knihow“ přeložena do 1 884 rěčow. W zašłym léce je k tomu přišlo

dalšich 36 rěčow. Cyła biblija je přeložena do 303 rěčow, Nowy testament do 670 rěčow a znajmjeńša jedna kniha biblije do dalšich 911 rěčow. W zjednoćenych bibliskich towarstwach bu w zašłym léce Nowy testament přeni raz do dalšich 38 rěčow přeloženy.

Přitel lidu/Przyjacieli ludu č. 6/1988 (G. W.)

Wučba nabožiny w Madžarskej

W Madžarskej (Ungarn) je došlo k jara dobremu a wšostronskemu wuwicu nabožneje wučby w cyrkwinskih domach. To so stawa, kaž je so dojednało mjez statom a ewangelskej cyrkwu. Tuchwilu so wupruwuja nowe metody nabožneje wučby a katechetiskeje literatury. Wotmyslene je, zo ma so nabožina podawać wjětšiny ewangelskeje šulskeje młodžiny. Tuchwilne dobre počóženje je plód stajnych dobrych poměrow mjez statom a cyrkwu w Madžarskej. Jara dobre nazhonjenja maju tež z křesćanskim kursom w telewiziji, kotryž je w poslednich 10 lětach 281 studentow přěšlo w starobje 18 do 30 lět. Tutón kurs ma nadawk, mlódu generaciju, kotraž ma mało kubljanja w nabožinje, wuwučować w zakladnych wěrnosćach křesćanskeje wěry, předewšim w bibliskich stawiznach, w stawiznach cyrkwy a zdobom tež we wšelakich křesćanskich wuznaćach.

Přitel lidu/Przyjacieli ludu č. 6/1988 (G. W.)

Nowe byrgle w Hodźiju

Dnja 3. julija t. l. woswjećichu so na swjedženskich kemšach w přitomnosći wjele wosadnych a hosći nowe wulke byrgle w Hodźijskej cyrkwi.

Wo nich so rěči, a to nic jenož jeje zwuka dla, ale tež wonkowneho wuhotowanja dla. Wuměc Friedrich Press, kiž je nutřkowne cyrkwy ze swojim wuměštwom bytostnje postajil, je tež jich formu a barbu namjetował. Byrgle maja podobu plachtaka, njesteja ani na lubi a su tež po swojej barbje cyle nje-wšědne za byrgle.

SERBSKE BOŽE SLUŽBY

6. 11. 1988 – Dopředposlednja njedžela w cyrkwinskim léce

Budyšin-Michałska: 10.00 hodž. kemše (Albert)

Budestecy: 14.00 hodž. kemše (Albert)

13. 11. 1988 – Předposlednja njedžela w cyrkwinskim léce

Minakał: 8.30 hodž. kemše (Feustel)

Njeswaćidło: 8.30 hodž. kemše (J. Lazar)

Poršicy: 8.30 hodž. kemše z Božim wotkazanjom (Wirth)

Hrodzišćo: 8.30 hodž. kemše (Malink)

Huska: 10.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom (G. Lazar)

27. 11. 1988 – 1. njedžela w adwence

Bukey: 14.30 hodž. kemše z Božim wotkazanjom (G. Lazar)

4. 12. 1988 – 2. njedžela w adwence

Budyšin-Michałska: 10.00 hodž. kemše (Albert)

Budestecy: 14.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom (Albert)

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow. Rjaduje Konwent serbskich ewangelskich duchownych. – Ludowe nakładnistwo Domowina Budyšin, Sukelnska 27. Redaktor: sup. Siegfried Albert, Serbski kěrchow, Budyšin 8600, tel. 4 22 01. Ekspedicija: farar G. Lazar, Kirchweg 3, Bukey (Hochkirch) 8601. – Lic. č. 417 Nowinarskeho zarjada pola předsydy Ministerskeje rady NDR. – Čiść: Nowa Doba, čišćernja Domowiny w Budyšinje (III-4-9-1908). – Wuchadža jónkróć za měšac. Přinoški a dary na konto: Sorbische evangelische Superintendentur Bautzen, Sp. Bautzen 4962-30-110 – Index-Nummer 32921